

**ВИЗИЈА, МИСИЈА И
СТРАТЕГИЈА НА
НАЦИОНАЛЕН СОВЕТ ЗА
РОДОВА РАМНОПРАВНОСТ
(СОЖМ)**

Скопје, јуни 2014

РЕЗИМЕ

Националниот совет за родова рамноправност (СОЖМ) е национална, мултиетничка и мултигенерациска мрежа, креативно ориентирана кон иднината. Организацијата се стреми кон постигнување на родова еднаквост, развој, заштита на женските - човекови права и мир.

Националниот совет за родова рамноправност е мрежа во која членуваат околу 116 локални женски организации со 80.000 жени од урбани и рурални средини.

Националниот совет за родова рамноправност (СОЖМ) е формиран во октомври 1994 и израсна во една од најголемите женски мрежи во Република Македонија. Членки се жени од различна возраст, различни по социјално и образовно ниво, етничка припадност и религија.

Со своите активности НСРР промовира култура на мир и ненасилство, учествува во политичкото и економското јакнење на жените, се залага за социјално вклучување на жените од руралните средини и маргинализираните групи, учествува во унапредувањето на политиките во областа на родово базираното насилство, и се залага за сè она што се подразбира со зборот рамноправност.

Во рамките на Националниот совет за родова рамноправност функционира бесплатна мобилна СОС линија за жртви на семејно насилство. Операторки на линијата се специјално обучени жени со долгогодишно искуство во пружање помош и поддршка на жени – жртви на насилство.

Во 2014 г. беше одбележано дваесет годишното постоење на Националниот совет за родова рамноправност – СОЖМ. Во текот на овие дваесет години СОЖМ постигна навистина многу и се изгради во еден од најпрепознатливите актери од граѓанскиот сектор на полето на женските права во Македонија и пошироко во регионот. До сега НСРР-СОЖМ има спроведено повеќе од 100 проекти во полето на женските права. Од НСРР-СОЖМ излегоа огромен број на активистки и активисти кои патот на професионално поле го продолжија на разни повисоки позиции. НСРР-СОЖМ особено се гордее со градењето капацитети, за што сведочи и бројката од повеќе од 1000 млади и жени кои својот придонес, некои подолго некои пократко, го дале во организацијата, а за возврат се здобиле со непроценливо искуство.

НСРР-СОЖМ продолжува со својата работа, исто како и секогаш во текот на 20-годишното постоење.

ЧЛЕНСТВО И МРЕЖИ

НСРР – СОЖМ членува во следните мрежи на национално ниво:

- Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство,
- Граѓанска платформа на Македонија,
- Коалиција „Македонија без дискриминација“,
- Македонска платформа против сиромаштија,
- Македонска платформа за родова еднаквост

НСРР – СОЖМ членува во следните меѓународни мрежи:

- International Council of Women,
- Women Against Violence Europe - WAVE
- European Women’s Lobby,
- Stability Pact Gender Task Force,
- KARAT Coalition,
- Regional Women’s Lobby for Peace and Security,
- KEGME Coalition,
- FREJA FORUM network,
- WADE,
- AWID,
- WGNRR,
- Savez udruženja „Balkanska regija“.

АНАЛИЗА НА СРЕДИНАТА – ПРЕДИЗВИЦИ И ПРОБЛЕМИ

Клучните проблеми кои може да се воочат во нашата земја во однос на позицијата на жените во македонското општество и женските права се однесуваат на:

- **Економско учество на жената**

Учеството на жените на пазарот на трудот во Македонија е сè уште на многу ниско и незадоволително ниво. Овој проблем е особено забележителен во руралните средини. Може да се заклучи дека треба да се обрне поголемо внимание на долгорочната невработеност, високата невработеност на младите и многу малото учество на жените на пазарот на трудот. Во споредба со просекот на Европската унија, стапката на вработеност на жените во Македонија останува многу мала. И покрај воведените мерки за субвенционирање и финансиска помош на жените – претприемнички, проблемот останува да биде еден од најзначајните во нашето општество.

Исто така, поради длабоко вкоренетите предрасуди и стереотипни размислувања, женскиот труд останува да биде нееднакво вреднуван со машкиот, а како проблем се воочува и јасната сегрегација на секторите во кои работи жената и оние во кои работи мажот. Жените се најзастапени во секторот на здравство и социјална работа, по кој следи секторот на финансиско посредување и образование. Жените се најзастапени во конфекциската и текстилната индустрија на места кои се меѓу најниско платените во државата. Мора да се земе предвид долгорочниот ефект кој се јавува како резултат на пониските примања на жената во однос на мажот, заради видот на работните места што резултира со пониско ниво на пензијата.

Проблеми кои се воочуваат во однос на женското претприемништво се: немање доволно информации за бројот, потенцијалот и предизвиците со кои жените претприемачи се соочуваат на национално и локално ниво; немање доволно релевантни достапни статистики и истражувања на полето на женското претприемништво; мал број на жени претприемачи кои добиле финансии и обуки преку владините програми, показател дека не е земена во обзир родовата компонента кога се развивале соодветните програми; нема конкретни локални и национални програми за развој на женското претприемништво; нема прецизирани кредитни линии за потребите на жените претприемачи; нема аланитички пристап и политичка иницијатива на поддршка на жените претприемачи; постојат иницијативи за вмрежување на жените претприемачи, но делувањето е сè уште неорганизирано.

- **Родово засновано насилство**

Родово заснованото насилство, односно најчесто семејното насилство, останува да биде голем проблем во нашето општество. Она што може да се воочи како најголем недостаток е непостоењето на доволен број сервиси за заштита на жртвите на семејното насилство, како советувалишта и прифатилишта. Исто така, не постојат сеопфатни политики и закони за справување со овој проблем од сите аспекти, почнувајќи од негова превенција, заштита на жртвите, реинтеграција на жртвите во општественото живеење и работа со сторителите на насилство.

Во септември 2014 година беше донесен нов Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство. Сепак, иако ова е доста голем чекор во справувањето со проблемот на семејното насилство, граѓанскиот сектор покажа големо незадоволство поради исклученоста од процесот на донесување на Законот.

Македонија беше една од првите земји кои ја потпишаа Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство во 2011 година, но нашата земја сè уште ја нема ратификувано оваа Конвенција. Причината за тоа може да се најде во недоволните национални капацитети за сеопфатни решенија за превенција, справување и заштита од родово засновано насилство.

- **Образование**

Образованието има клучна улога во состојбата со родовата еднаквост и на најдиректен начин влијае на статусот и положбата на жените во општеството. Иако Националната програма за развој на образованието предвидува курикуларни промени во однос на вредностите (се акцентира граѓански идентитет, човекови права и сл.), во ниту еден наврат не се спомнува родовата димензија.

Во однос на образованието, постои нерамномерна распределба на учениците и студентите, според традиционалните вкоренети гледишта каде девојките се запишуваат на општествени науки, а момчињата на технички. При анализата на статистичките податоци во однос на изборот на струки во студирањето, се забележува висок родов дисбаланс. Уделот на девојките кои се запишуваат на факултетите кои се традиционално машки е значително низок.

Што се однесува до високото образование, анализите покажуваат дека девојките учествуваат со поголем процент на запишани студенти и дека процентот рапидно расте во завршувањето на студиите во полза на студентките. Исто така, значително е да се

напомене дека девојките учествуваат во доста поголем број на додипломски и магистерски студии, што е во спротивност со фактот дека жените се многу помалку застапени на пазарот на трудот. Во 2008 година, според податоците на Државниот завод за статистика, имаше 2000 повеќе дипломирани студентки од студенти.

- **Дискриминација**

Сексуалната ориентација и родовиот идентитет како основа за дискриминација не се составен дел од Законот за спречување и заштита од дискриминација. Во 2012 година беше донесен нов Закон за еднакви можности на мажите и жените, каде се предвидува постапка за утврдување на дискриминација врз основа на пол.

Во 2013 година беше донесена Национална стратегија за родова еднаквост (2013-2020 година), со која Владата се обиде да исполни дел од обврските преземени со пристапувањето кон Конвенцијата на ООН за елиминација на сите форми на дискриминација на жената и започна спроведувањето на Националниот акциски план за родова еднаквост (2013-2016 година). Меѓутоа, воспоставените механизми за справување со жалбите за нееднаков третман не функционираат правилно. Сè уште постои тенденција да се мешаат прашањата во врска со еднаквите можности со оние за антидискриминација. Активностите и капацитетот на комисиите за еднакви можности на локално ниво остануваат ограничени, со мало подобрување на состојбата на жените во руралните области или на жените Ромки. Дискриминаторските обичаи, традиции и стереотипи остануваат значајни, искористувајќи ги основните регресивни трендови во општеството.

Жените се исто така многу поподложни на повеќекратна дискриминација од мажите. И покрај фактот што повеќекратната дискриминација не е само теоретски проблем, туку е многу реален проблем, моменталните закони на европско и национално ниво всушност не ја признаваат изрично повеќекратната дискриминација. Со тоа се доаѓа до повеќе проблеми: тешкотија во докажувањето на дискриминацијата, пониски компензации кои не одговараат на степенот на истрпена дискриминација и тешкотија во следењето и справувањето со институционализираната повеќекратна дискриминација.

Овој проблем во последниве години е уште поакцентиран со изјавите на видни владини функционери и религиозни лидери дека жената треба да ја заземе традиционалната потчинета улога во семејството и општеството и дека одбивањето на оваа улога е една од главните причини за растурените бракови и намалениот наталитет во државата.

- **Учество на жените во органите на одлучување**

Иако во последниве години, со воведувањето на квотите и со измените во Изборниот законик во правец на подобрување на застапеноста на жените во политичките процеси на државата, беше постигнат значаен напредок, сепак овој проблем останува да биде актуелен поради ограниченоста на решението и недоволната свесност во неговата имплементација.

Со 3.3% пратенички, по изборите во 1994 година, Македонија беше на дното меѓу европските земји во однос на учеството на жените во политиката. Во 1998 година, процентот на жени во Парламентот беше 6.6%. Но, преку кампањи и лобирање за измени на изборните закони и со воведување на квоти и особено со измените во Изборниот закон во 2006, во кој е утврдено дека на секои три места на кандидатските листи, едно треба да му припадне на помалку застапениот пол, со можност Државната изборна комисија да одбие да ја признае листата што нема да ги задоволува овие критериуми, се дојде до резултати со кои се зголемува учеството на жената во политичкиот живот во Р. Македонија. Во 2002 година беше донесен новиот Изборен законик каде беа воведени квотите и се дојде до процент од 18.3% пратенички. Во 2006 година процентот на жени во Парламентот рапидно се зголеми до 30.8% (37 жени), а по последните избори во 2014 година, Македонија е над европскиот и светскиот просек со застапеноста на жените во Парламентот со 33.3% (41 од 123 пратеници). Овој резултат беше постигнат пред сè со огромните напори на женските организации. Сепак, и покрај овој напредок, останува проблематично прашањето за тоа колку жените навистина имаат моќ на одлучување и колку е големо нивното влијание во градењето на политиките во државата.

И на локалните избори се зголеми учеството на жените. Од друга страна, незадоволително е учеството на жените на градоначалничките позиции. По изборите од 1996 и 2009 година немаше ниту една жена градоначалничка, а по изборите во 2013 година само во четири општини во Македонија има жени-градоначалнички: во Кисела Вода - Скопје, Тетово, Градско и Богданци. Истата година беше најмала и разликата помеѓу мажи и жени кандидати на локалните избори: 323 мажи и 29 жени. Капацитетот на некои локални комисии за еднакви можности е зајакнат, но нивната вкупна експертиза и активности остануваат ограничени. Секторот за политика на еднакви можности во Министерството за труд и социјална политика сè уште нема соодветни ресурси.

КЛУЧНИ ДОСТИГНУВАЊА НА НСРР - СОЖМ

- 1997 – Иницијативи и поддршка за формирање на Одделението за унапредување на рамноправноста на половите - денес Сектор за еднакви можности на жените и мажите;
- 1999 - Лобирање за изработка на Национален акциски план за родова рамноправност;
- 2002 - Иницијативи и поддршка за донесување на Закон за избор на пратеници, со член 37 кој наметнува дека на предложената листа на кандидати секој пол треба да биде застапен со најмалку 30%;
- 2002 - Воспоставување на Комисиите за еднакви можности во општините на Република Македонија;
- 2005 - Иницијативи и поддршка на донесувањето на Законот за локалните избори со член кој наметнува дека барем 30% од секој пол треба да биде застапен во првата и втората половина на листите;
- 2006 - Иницијативи и поддршка за формирање на Комисија за еднакви можности на жените и мажите во Собранието на Република Македонија;
- 2006 - Иницијативи и поддршка за донесување на Изборниот законик, член 64, со правило на секои три позиции да има барем еден претставник од помалку застапениот пол;
- 2007 – Иницијативи и лобирање за формирање на координатори за еднакви можности во Министерствата;
- Иницијативи и лобирање за донесување на Законот за еднакви можности;
- Иницијативи и лобирање за промени во Законот за семејство во однос на семејното насилство;
- Иницијативи и лобирање за ратификација на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство.

ВИЗИЈА И МИСИЈА

Визијата на Националниот совет за родова рамноправност – СОЖМ е родова рамноправност, загарантирани женски права, елиминирање на дискриминацијата на жената во општеството и во семејството, развој и мир.

Мисијата на Националниот совет за родова рамноправност – СОЖМ е промовирање на женските права како човекови права, елиминација на сите форми на дискриминацијата на жените и градење на општество со еднакви можности.

Националниот совет за родова рамноправност ја остварува својата мисија со креирање нови односи во општеството, зголемувајќи го учеството на жените во јавниот живот и одлучувачките процеси, преку соработка и меѓусебна поддршка, како и преку застапување и промовирање на женските права, борба против насилството, борба против злоупотреба и трговија со жени, промовирање и гарантирање на еднаквите можности и учество на жените во сите сфери од општествениот живот, со охрабрување на толеранцијата и на дијалогот, промоција и заштита на мирот во регионот, на поголемото учество на жената во власта и во одлучувањето, подобрување на социо-економската положба на жената и развој на претприемништвото како и придонес кон вклучување на родовиот концепт во законите на Република Македонија и приближување кон европските стандарди.

Принципи и вредности врз кои се базира работата на НСРР - СОЖМ: рамноправност, ненасилство, толеранција, солидарност, дијалог и соработка, граѓански активизам, одржлив развој, одговорност, транспарентност, мултикултурализам, почитување и заштита на човековите права, партиципативна демократија, социјална правда и вклученост.

СТРАТЕШКА РАМКА НА НСРР – СОЖМ 2014 - 2017

1. СТРАТЕШКА ОБЛАСТ:

Институционален развој и организациско јакнење на НСРР

Стратешки цели:

- Ефективна, ефикасна и одржлива организација
- Транспарентност и отчетност на организацијата и регионалните центри
- Развој на демократските процеси преку јакнење на граѓанското општество
- Влијание и поддршка за зголемувањето и зајакнувањето на организациските, институционалните и техничките капацитети на организацијата
- Зајакнување на одговорноста на организацијата спрема зададените стратешки определби
- Зголемување на знаењата, вештините и способностите за стратешко размислување, подготовка на апликации, јавно застапување/лобирање, подобрување на финансиското раководење, разбирање на јавното-приватно партнерство, мониторинг и проценка со цел одржливо, ефективно и ефикасно имплементирање на активностите предвидени со оваа програма, како и на годишната програма на организацијата
- Проширување на бројот и квалитетот на продукти и услуги како резултат од зајакнатите капацитети преку обуки и консултации.

Предвидени активности:

- Набавка на компјуери и компјутерска опрема
- Подобрување на транспарентноста - се однесува на објавување на годишните извештаи, други информации поврзани со програмските активности и промотивни материјали за организацијата
- Редовно ажурирање на веб-страницата и социјалните мрежи на организацијата
- Напредна обука за стратешко планирање
- Напредна обука за изработка на проектни апликации
- Напредна обука за финансиски менаџмент и прибирање финансиски средства
- Напредна обука за застапување и лобирање
- Менторство (експерт за мониторинг и проценка)
- Подготовка на стратегија за 3 годишен период
- Оценка на програмата

2. СТРАТЕШКА ОБЛАСТ:

Родово засновано насилство

Стратешки цели:

- Превенција на родово заснованото и семејното насилство
- Подобрена заштита на жртвите на семејно насилство
- Зголемување на јавната свест за проблемот на семејното насилство
- Подобрување на легислативата за спречување на семејното насилство и заштита на жртвите на семејно насилство

Активности:

- Трибини за зголемување на јавната свест за проблемот на родово заснованото насилство и семејното насилство
- Обезбедување на психо-социјално советување на жените жртви на семејно насилство
- Обезбедување на правна помош на жените жртви на семејното насилство
- Континуирана соработка со релевантните институции: ЦСР, полиција, здравствени институции, образовни институции, невладини организации
- Гостувања на радио и ТВ емисии со цел промоција на националната мобилна СОС линија и подигнување на јавната свест за родово заснованото насилство
- Вклучување во меѓународната кампања „16 дена активизам против насилство врз жените“, од 25.11 до 10.12 секоја година
- Застапување и лобирање за подобрени законски решенија за проблемот на родово засновано насилство, со реализација на состаноци со релевантни чинители, одржување на тркалезни маси и вмрежување со невладини организации кои имаат иста цел
- Спроведување истражувања за состојбите со насилството врз жените

Целна група:

- Жени жртви на семејно насилство
- Центри за социјална работа
- Полиција
- Здравствени институции
- Образовни институции
- Невладини организации
- Носители на одлуки на локално и национално ниво.

3. СТРАТЕШКА ОБЛАСТ:

Економско зајакнување на жените

Стратешки цели:

- Подобрување на социо – економската положба на жените и вклученост во општествениот живот во заедниците
- Намалување на невработеноста и сиромаштијата кај жените
- Зајакнување на личните капацитети на жените за конкурентен настап на пазарот на трудот
- Развој на претприемништвото и економската независност на жените

Активности:

- Поттикнување на надминување на стереотипите и предрасудите за улогата на жената, особено руралната жена, во семејството и општеството, преку одржување на обуки и трибини
- Зголемување на јавната свест за значајната улога на руралната жена во општеството
- Зајакнување на капацитетите на руралните жени за економски права, економски можности, развој на бизнис идеја и бизнис план, развој на старт ап компании, можности за финансирање, програми за само-вработување
- Зајакнување на капацитетите на руралните жени за персонален и професионален развој преку одржување на обуки и трибини
- Зајакнување на капацитетите на жените за менаџирање на бизнис и маркетинг стратегија преку одржување на обуки
- Поддршка на бизнис жените, преку средби и трибини
- Истражување за деловните субјекти во сопственост на жени
- Процена на политиките за женското претприемаштво

Целна група:

- Невработени жени
- Жени со низок социо – економски статус
- Рурални жени
- Жени претприемачки
- Млади жени и девојки.

4. СТРАТЕШКА ОБЛАСТ:

Жени, лидерство и учество

Стратешки цели:

- Зголемување на свесноста на жените и младите за женските прашања, родовите односи, човекови/женски права, родово базирана дискриминација
- Јакнење на женскиот идентитет, моќ и самодоверба за превземање на индивидуални и групни иницијативи - акции за создавање на промени преку јавно и општествено - политичко ангажирање во заедницата
- Унапредување и заштита на човековите права на жените

Активности:

- Реализирање на тркалезни маси за зголемување на свесноста на жените и младите за женските прашања, родовите односи, човекови/женски права
- Реализирање работилници за воспоставување на локални акциски женски групи во руралните општини
- Реализирање на обуки и трибини за родово базирана дискриминација
- Анализа на Европската легислатива и меѓународните документи кои третираат родови прашања
- Застапување и лобирање за приближување на нашето законодавство кон Европското законодавство, преку трибини и средби со релевантни чинители

Целни групи:

- Жени и млади од различна етничка припадност, професии, социјален статус
- Претставнички/ци од образовни и здравствени институции
- Граѓански организации
- Политички партии
- Синдикати
- Новинар(к)и,
- Претставници на локалната власт
- Жени - кандидатки за градоначалнички, советнички, парламентарки
- Други претставници од релевантни институции и структури од урбани и рурални локални заедници на Р. Македонија.

5. СТРАТЕШКА ОБЛАСТ:

Изградба на мирот во заедницата

Стратешки цели:

- Промоцијата на култура на мир и ненасилство во поглед на меѓучовечки и меѓуетнички односи
- Промоција на вредностите на демократијата, дијалогот и толеранцијата
- Промовирање и поттикнување на граѓанскиот активизам како битен чинител и вредност на демократијата, општествениот развој и одржливиот мир
- Имплементација на резолуцијата 1325 во РМ

Активности:

- Јавни расправи и дебати со цел иницирање и поддршка на мировни иницијативи и активности во заедниците
- Обуки со цел градење на капацитетите на локалните организации кои работат на промоција на мирот во заедниците
- Имплементирање на кампањи за подигнување на јавната свест за значењето на културата на мирот и ненасилството
- Создавање на сигурен заеднички простор на интеракција за различностите, преку реализирање на локални акции
- Примена на кохерентни локални модели на меѓуетничка соработка

Целни групи:

- Жени и млади од различни структури, возрасти и националности
- Просветни и здравствени работнички/ци
- Преставнички/ци од локалната власт и администрација
- Преставнички /ци од политичките партии
- Средношколци
- Студент(к)и
- Невработени жени/ млади од урбани и рурални средини.

6. СТРАТЕШКА ОБЛАСТ:

Мобилни и хумани

Стратешки цели:

- Придонес во општеството со вклучување на маргинализирани групи во општествените текови
- Помагање и поддршка на ранливи категории лица
- Зголемена јавна свест за општествената одговорност и филантропија

Активности:

- Велигденски хепенинг пред Соборниот храм во Скопје со прибирање на средства за хуманитарни цели
- Одбележување на Нова година со децата од Домот за деца без родители и родителска грижа „11 Октомври“ во Скопје
- Одбележување на завршувањето на средното образование на деца од Домот за деца без родители и родителска грижа „11 Октомври“ во Скопје
- Одбележување на Денот на мајката
- Одбележување на Денот на таткото
- Посета на старите лица од Домот за стари лица „Мајка Тереза“ за верскиот празник Василица
- Хуманитарна помош за центарот за бездомници „Момин поток“

Целни групи:

- Маргинализирани групи
- Жени и млади од различни структури, возрасти и националности
- Невработени жени/млади од урбани и рурални средини
- Стари лица
- Деца без родителска грижа

Стратешките цели ќе бидат реализирани во партнерство со:

- Други граѓански организации и мрежи
- Единици на локалната самоуправа (општини)
- Министерство за труд и социјална политика
- Сектор за еднакви можности во МТСП
- Министерство за Образование и наука
- Министерство за внатрешни работи
- Црвен крст на град Скопје
- Релевантни домашни и меѓународни институции и организации
- Медиуми